

TURINYS

Prologas: liudininkės pasakojimas	7
Pratarmė	9
Įvadas	11
I. Faktai	39
II. Istorijų trūkumas	49
III. Anonimė	67
IV. Nebylios aukos, tylūs kaltininkai	79
V. Smurtas	103
VI. Paaiškinimai	121
VII. Karininkai	137
VIII. Priešintis beprasmiška	149
IX. Vaikai	177
X. Prisiminti ir priminti	199
Epilogas: aukos pasakojimas	205
Nuorodos, išnašos	207
Bibliografija	251
Sutrupinimai	265

ĮVADAS

– „Frau, komm!“ (Ateik, moterie!) – taip 1944-ųjų pabaigoje – 1945-ųjų pradžioje skambėjo aiškus ir jokių prieštaravimų nepakenčiantis rusų karių įsakymas toms vo-kiečių moterims ir mergaitėms, kurių jie norėjo ir kurių laukė seksualinė prievarta. Formuluoję „kurių laukė seksualinė prievarta“, o ne „laukė išprievartavimas“, parinkta sąmoningai, nes daugeliu atvejų po sovietų kariuomenės invazijos moterys ir mergaitės vieno kario buvo prievartaujamos ne vieną, o kelis kartus ir daugeliu atvejų ne vieno, o daugelio karių. Pabėgėlė iš Gdansko prisiminimuose, kaip Raudonoji armija užėmė Gdanską, pasakoja apie masinį bėgimą į Langfūrą:

Jei galvojome, kad rasime ramybę, klydome. Rusų kariai ateidavo grupėmis po penkis, šešis ir pasiimdavo mūsų skurdų maistą bei tai, kas jiems patiko, o tada nuskambėdavo:

– Ateik, moterie!

Tą, kuri neateidavo iš karto, žiauriai sumušdavo ir galiausiai priversdavo eiti kartu. Dažniausiai laiptų aikštelėje ar ant laiptų, taip pat sugriautuose viršutiniuose aukštuose moterys buvo prievartaujamos ir baisiai kankinamos, žvėriškai sukandžiojamos jų krūtys. Paprastai daugelio karių iš eilės.¹

„Sekmadienio rytą plėšikavimas ir prievartavimai tęsėsi. *Ateik, moterie!* – nepaklususias nušaudavo.“ Taip pastorius iš Pomeranijos Lauenburgo aprašo šio miesto užėmimą.² Laikrodžiai ir moterys buvo nenutrūkstamo troškimo objektais. Devynmetės mergaitės atmintyje, kai sovietų kariuomenė įžengė į vieną Berlyno priemiestį, įstrigo šūksniai *Uri! Uri! Ateik, moterie!*, nes juos iš rusų lūpų girdėdavo dažniausiai.³

Kita mergaitė, tuo metu dešimties, prisimena, kaip rusai kaime prie Noištrelico surado pasislėpusių pabėgėlių grupę ir išprievartavo jauną moterį:

Duryse pasirodė pirmasis rusas. Visi tylėjo ir laukė, kas bus toliau. Prasiđėjo viskas tuo, kad jis nusiėmė kepurę ir atsisagstė viršutines uniformos sagas. Tada garsiai suriko į kambarį:

– Ateik čia, moterie! – o kai niekas nepakilo, beveik užklykė: – Tuoj pat ateik, moterie, *davai!*

Kambaryje esančios moterys baimingai bandė sprautis toliau į kampaną, kad saugiai pasislėptų už bet kokių daiktų. Kareiviui tai jokiu būdu nepatiko, stvėrė arčiausiai sėdinčią moterį ir nusitempė į tuščią lovą. Tada užvirto ant jos ir atsitiko tai, apie ką visi aplink šnabždėjo – ją išprievartavo...⁴

Apie seksualinę prievartą bažnyčioje Lichtenhagene, Karaliaučiaus apskrityje, rašoma:

Matėsi visur šmėkščiojančios figūros, žybčiojantys kišeniniai žibintuvėliai, pasigirdavo:

– Ateik, moterie.

Moterys buvo prievarta traukiamos iš klauptų ir tempiamos į tamsą, chorą ar varpinę. Ir viskas – vaiduokliškoje tyloje, niekas nedrįso garsiai rėkti... nedrįsome net šnabždėti, kad neatkreiptume į save dėmesio... siaubas begarsiais žingsniais sėlino per bažnyčią... ir vėl girdėjau šiurkštų:

– Eik su manim!⁵

Rusų rašytojo Anatolijaus Streliano citata iš pokalbio su kitu rusų rašytoju, per karą gyvenusiu Vokietijoje:

Ir dabar dažnai tai prisimenu. *Ateik, moterie!* reiškė kerštą priešui. Vakaraus vieni kitiems pasakojome: šiandien atkeršijau tris kartus, o tu?⁶

Įsakymas *Ateik, moterie!* moterims ir mergaitėms, į kurias buvo taip kreipiamasi, keldavo baimę ir išgastį. Žurnalistė Margreta Boveri (vokiečio ir amerikietės dukra) prisimena 1945-uosius Berlyne: „*Eik su manimi, moterie,* – karo šūkis, verčiantis visas mus drebėti...“⁷ Christiano Krockowo knygoje *Die Stunde der Frauen*, liudijime iš Pomeranijos, rašoma:

Vyrai, kurie dabar įsiveržia į kambarį, akimirką apsižvalgo. Tada vienas parodo į Mariją:

– Ateik, moterie!

Ši suklykia, užsidengia veidą rankomis. Veltui. Vieną akimirką ją jau trukteli iš vietos, kitą – ištempia lauk. Ir, žinoma, ne tik Mariją. Moterų riksmas daugybe balsų šaižiai skamba po namą. Kaip ilgai? Kažkada jie prislopsta, tada nutyla. Kažkada Marija įsvirduliuoja į kambarį; ant kūno – sudraskyti drabužiai.⁸

Moteris iš Potsdamo, kuriai teko stebėti, kaip girtas rusų karys griebia gimdyvę, savo dienoraštyje, praėjus kuriam laikui po sovietų kariuomenės įsiveržimo, rašo: „*Eik su manimi, moterie!* Klaikūs žodžiai, nuo kurių dar ir šiandien darosi baisu.“⁹ *Ateik, moterie!* giliai įsirėžė į to meto aukų prisiminimus apie baisius įvykius. Todėl 1945 m. sausį Vakarų Prūsijos kaime keletą kartų rusų karių išprievartauta 15-metė Gabi Köpp išsako tai, ką visos jos nelaimės draugės turbūt

Raudonarmiečiams vokiečių moterys ir mergaitės – kaip žvėris, kurį leista medžioti: „prievartaujamos“, „kankinamos“ ir „be galo žeminamos“ (Ingeborga Grabow).

jaučia ir šiandien: „O šūkalojamų geidulingų įsakymų *Moterie, moterie – jauna moterie, davai* (tai reiškia „ateik“) aš niekada nepamiršiu.“¹⁰

Kalbant apie sovietų karių 1944–1945 m. išprievartautų vokiečių moterų ir mergaičių skaičių¹¹, statistiniai tyrimai nebuvo atlikti nei Vokietijoje, nei (reikia pasakyti, tikrai ne), tuometėje Sovietų Sąjungoje. Tačiau buvo atlikti patikimi skaičiavimai, paremti apytiksliais duomenimis. Pagal mažiausius skaičiavimus, rusų kariai išprievartavo maždaug 1,4 milijono vokiečių moterų ir mergaičių.¹² Kiti skaitiniai duomenys taip pat įvardija 1,4 milijono, bet tik teritorijose už Oderio ir Neisės, ir papildomai prideda 500 tūkstančių vėlesnėje sovietų okupacinėje zonoje, taigi iš viso 1,9 milijono.¹³ Dar kiti skaičiai rodo, kad išprievartauta 2 milijonai moterų.¹⁴

Tačiau galiausiai klausimas, ar rusų kariai 1944–1945 m. išprievartavo „tik“ 1,4, ar 1,9, ar 2 milijonus vokiečių moterų ir mergaičių, lieka atviras. Bet koks skaičius, siekiantis daugiau nei 100 tūkstančių ar net daugiau nei milijoną, kai kalbama apie individualius likimus, yra be galo didelis. Tiesa, ir ankstesniuose karuose moterys dažnai tapdavo užsienio karių seksualinės prievartos aukomis. Iš naujesnių laikų reikia paminėti, pavyzdžiui, Nankinge 1937 m. japonų karių prievartautas kinų moteris; per Antrąją pasaulinį karą vienoje okupuotų teritorijų pusėje vokiečių, kitoje – prancūzų ir amerikiečių karių prievartautas moteris¹⁵; per Bosnijos karą serbų karių prievartautas musulmonės (čia su etninio „valymo“ motyvu) ir seksualinę prievartą įvairiuose pilietiniuose karuose Afrikoje. Visi šie pavyzdžiai (galima būtų pridėti ir daugiau) yra siaubingi seksualinio smurto prieš moteris atvejai. Tačiau niekada iki tol užsienio kariai vienoje vienintelėje šalyje per tokį trumpą laiką neišprievartavo tiek daug moterų ir mergaičių, kaip 1944–1945 m. Raudonajai armijai įsiveržus į Vokietiją. Šiuo požiūriu masiniai vokiečių

moterų ir mergaičių prievartavimai¹⁶ neturėjo precedento vien dėl jų skaičiaus. Gąsdinantis buvo ir smurto prieš moteris ir mergaites brutalumas. Daugelis aukų, kaip jau minėta, buvo prievartaujamos ne viena, o kelis kartus ir ne vieno, o daugybės karių. Nebuvo gailimasi nei vaikų, nei senučių. Maldos, prašymai ir ašaros nepadėjo. Priešintis buvo beprasmiška: vyrus, norėjusius apginti savo žmonas, tėvus ir motinas, užstodavusius savo dukteris, be ceremonijų šaudė. Dažnai buvo prievartaujama artimųjų akivaizdoje.

Būtų galima daryti prielaidą, kad aukų kančių ir prievartautojų nusikaltimų mastai skatino ypač intensyviai tirti masinius prievartavimus. Deja, iki šiandien taip neatsitiko. Normanas N. Naimarkas dar 1997 m. pasirodžiusioje knygoje *Die Russen in Deutschland. Die sowjetische Besatzungszone 1945 bis 1949* rašė, kad seksualinė rusų karių prievarta nesulaukė tinkamo dėmesio nei memuaruose, nei istoriografijoje.¹⁷ Günteris de Bruynas apie tylą kaimų metraščiuose rašo:

Kaimų metraščiuose, pasakojančiuose apie Septynmetį karą ir Napoleono laikus, užfiksuota daug detalių apie kaimo gyventojų kančias svetimšalių okupacijoje, tačiau apie daug baisesnius 1945 m. įvykius Rytų Vokietijos miestų ir kaimų istorijų aprašymuose, išskyrus keletą išimčių, nepratariama nė žodžio. Atrodo, čia tebegalioja VDR laikų tabu, o tyla apie rusų nusikaltimus Vokietijoje dėl vokiečių nusikaltimų Rusijoje tampa moraliai būtina, tarsi vienas veiksmas pateisintų kitą. Kadangi tik keletas mokytojų ar pastorių, laikusių save metraštininkais, turėjo drąsos išsamiai aprašyti, kaip Raudonoji armija užkariavo ir užėmė jų kaimus, iš žodinių pranešimų galima sužinoti, kad, pasibaigus kovoms, beveik visada prasidėdavo plėšimai, prievartavimai, suėmimai ir net žmogžudystės, tačiau detalės retai žinomos ir dokumentuotos.¹⁸

Žinoma, Günterio de Bruyno pastaba apie tylinčius miestų ir kaimų metraščius buvusioje VDR neturėtų būti suprasta klaidingai ar apibendrinta, nes būtų neteisinga teigti, kad masinių prievartavimų temą užgojusi visišką tylą. Priešingai, egzistuoja ne vienas pačių aukų ir kitų žmonių pasakojimas apie tuos įvykius, tiesa, dažniausiai tik kaip pranešimų apie bėgimą ir priverstinį išvaramą dalis. Išsamiausias informacijos šaltinis tebėra Federalinės vyriausybės 1951 m. paskirtos nepriklausomos Mokslinės komisijos išleista dokumentacija *Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus den Gebieten östlich der Oder-Neiße*¹⁹, kurioje pateikiama daug aukų ir liudininkų pasakojimų. Walteris Kempowskis keliuose savo darbo *Das Echolot*, pavadinto *Ein kollektives Tagebuch* [iš vok. k. „Kolektyvinis dienoraštis“ (čia ir toliau – vert. past.)], tomuose surinko daugiausia trumpas liudijimų ištraukas.²⁰ Šis didelis darbas reikšmingas dar ir dėl to, kad autorius sulaukė tinkamo pripažinimo: „Jam svetima susijaudinusi triumfuojančio sąskaitų suvedimo ekspresija.“²¹ Įtaigių aprašymų galima rasti ir Günterio Bøddekerio *Die Flüchtlinge. Die Vertreibung der Deutschen im Osten*²² bei Huberto Knabės *Tag der Befreiung? Das Kriegsende in Deutschland*.²³ Pagaliau svarbūs kaip informacijos iš pirmų lūpų šaltiniai yra įvairūs pasakojimai, dienoraščiai ir rinkiniai, kuriuose seksualinės prievartos aukos ir liudininkai užrašė savo prisiminimus. Čia reikėtų paminėti tokius pasakojimus kaip Anneliesės Kreutz *Das große Sterben in Königsberg 1945–47*²⁴, Katharinos Elliger *Und tief in der Seele das Ferne. Die Geschichte einer Vertreibung aus Schlesien*²⁵, Ingridos Hesse-Werner *Als Pommern brannte*²⁶, Renatės Meinhof *Das Tagebuch der Maria Meinhof. April 1945 bis März 1946 in Pommern. Eine Spurensuche*²⁷, Ingeborgos Jacobs *Freiwillig. Das Schicksal deutscher Frauen 1945*²⁸, Brigittės Neary išleistą rinkinį *Frauen und Vertreibung. Zeitzeuginnen berichten*²⁹ bei Rolando Thimmės išleistame rinkinyje *Rote*

*Fahnen über Potsdam 1933–1989. Lebenswege und Tagebücher*³⁰ paskelbtus moterų iš Potsdamo užrašus, bet ypač anonimės knyga *Eine Frau in Berlin. Tagebuch-Aufzeichnungen vom 20. April bis 22. Juni 1945*.³¹ Visoms šioms publikacijoms būdinga tai, kad seksualinės prievartos paminėjimas yra tik išsamesnės temos, dažniausiai bėgimo, okupacijos, priverstinio išvarymo dalis. Išimtis šiuo atžvilgiu yra Helkės Sander ir Barbaros Johr išleista naują erą atverianti knyga *BeFreier und Befreite. Krieg, Vergewaltigung, Kinder*³², sukurta remiantis to paties pavadinimo dokumentiniu Helkės Sander filmu ir nagrinėjanti beveik tik masinių prievartavimų Vokietijoje paskutinėmis karo ir pirmosiomis pokario savaitėmis temą, taip pat 2008 m. spalio mėn. vokiečių televizijos ZDF transliuotas dokumentinis filmas apie vokiečių moterų likimą Vokietijoje 1945 m. ir Ingeborgos Jacobs dokumentinė proza *Freiwild. Das Schicksal deutscher Frauen 1945*.

Šiame kontekste įdomu tai, kad 1992 m. pasirodžiusiame filme ir vėliau knygoje Helkė Sander stebėjosi, kodėl „beveik 50 metų nebuvo kalbama šia tema“.³³ Taip ji užsimena apie akivaizdų istorijų trūkumą. Atsižvelgiant į jau išleistos ir toliau vis dar naujai leidžiamos literatūros apie karo nusikaltimus srautą, masinių prievartavimų po sovietų kariuomenės invazijos 1944–1945 m. ir po to monografinis nagrinėjimas yra labai skurdus. Kokios šios tylos priežastys?

Kita naktis, kurią buvome priversti praleisti rusų pilnoje vietovėje, mums, bet kokio amžiaus moterims ir mergaitėms, buvo baisi. Tą, kas ten vyko, gali suvokti tik tas, kuris patyrė tą patį.

Taip Mokslinės komisijos dokumentacijoje cituojama pabėgėlė iš Karaliaučiaus.³⁴ Iš tiesų pačios seksualinės prievartos aukos galėtų suteikti tikslios informacijos apie įvykius ir savo jausmus. Tačiau dauguma jų tyli. Apie

asmeniškai patirtą prievartą niekas nekalbėjo arba kalbėjo labai nenoriai, arba, jei išvis kalbėjo, tik užuominomis, nors išprievartavimas nėra negarbi moteriai – tik prievartautojui. Aukos giminaičiai paprastai nenorėjo apie tai žinoti – vyras mažiausiai³⁵, o vaikai dažnai dar buvo per maži. Hildegardos Knef atsiminimuose galima perskaityti, kaip jos draugo motina Berlyne, Dalemo rajone, pasako jai apie save ir kitą pokalbyje dalyvaujančią moterį:

– Mus išprievartavo.

Į tai kita moteris sušnabžda:

– Nekalbėkite apie tai prie vaiko.³⁶

Kai vaikai paaugo, galėjo kažką įtarti, tačiau nediršo klausti: galbūt subtiliai nenorėdami užgauti motinos ar sužinoti ir jiems patiems karčios tiesos, su kuria po to reikės gyventi. Galėjo būti ir taip, kad vaikas norėjo žinoti apie motinos išgyvenimus, įžygiavus rusams, tačiau šioji nustumdavo į šalį tokius klausimus: galbūt nenorėdama vėl prisiminti baisios patirties ar prislėgti vaiko savo kančių istorija, galbūt dėl kokios kitos priežasties. Savo autobiografiniame romane *Beim Häuten der Zwiebel*³⁷ Günteris Grassas įspūdingai ir jautriai pasakoja apie vaiko bandymą apgraibomis prisiliesti prie (išprievartautos) motinos ir (taip pat išprievartautos) sesers likimo, sovietų pajėgoms įžygiavus į Gdanską ir po to.

Motinai mirus, vaikai kartais galėjo savęs klausti, kodėl jie tylėjo šia tema. Alexandra Senfft savo knygoje *Schweigen tut weh. Eine deutsche Familiengeschichte*, bet kitame kontekste (jos seneliui Hansui Ludinui 1946 m. Čekoslovakijoje buvo įvykdyta mirties bausmė) rašo:

Būčiau galėjusi apklausti motiną, bet to nepadariau. Jos sielvar-tas buvo toks dominuojantis, kad nenorėjau aitrinti žaizdos, nes velnias žino, kokio stiprumo emocijas bangas būčiau sukėlus. Šiandien esu sutrikusi dėl to, kad niekada nekalbėjau su ja apie

tuometinius laikus, niekada nepaklausiau, kaip ji sužinojo apie savo tėvo mirtį ir išgyveno šį sukrėtimą. Man labai gaila, kad palikau ją vieną su jos išgyvenimais.³⁸

Buvo ir tokių atvejų, kai rusų karių išprievartauta dukra norėjo apie tai pasišnekėti su motina, bet ši kategoriškai atsisakė tai daryti – sukrėtimas, kurio, pavyzdžiui, Gabi Köpp niekada neįveikė. Todėl seksualinės prievartos aukoms pasikalbėti dažnai likdavo tik artimos ar nelaimės draugės.

Taigi, jei iš aukų nebuvo galima tikėtis ypač didelio atvirumo viešumoje, to juo labiau nebuvo galima laukti iš kaltininkų. Britų istorikas Antony Beevoras apie kaltininkų šalyje viešpataujančią tylą dėl sovietų karių vykdytų masinių prievartavimų pastebėjo:

Sovietų Sąjungoje šios temos buvo taip atkakliai vengiama, kad karo veteranai ir šiandien atsisako sutikti su tuo, kas iš tiesų vyko, kai buvo puolama Vokietijos teritorija. Paprastai jie pripažįsta girdėję apie pavienius ekscesus, tačiau numoja ranka į problemą, kaip į neišvengiamą šalutinį karo reiškinį. Tik vienetai atvirai pasisako patys išgyvenę tokias scenas. Saujelė tų, kurie atsisveria, dažniausiai nejaučia sąžinės graužaties.³⁹

To pavyzdžiai ir įrodymai – rusų karo dalyvių pasisakymai apie vokiečių moterų prievartavimą:

Visos jos užvertė prieš mus savo sijonus ir atsigulė. (Tankų kuopos komjaunimo vadas)⁴⁰

Mūsų berniukai buvo taip išalkę sekso, kad dažnai puldavo ant senų 60, 70 ar net 80 metų moterų: daugumai šių močiučių – maloni staigmena. (Sovietų majoras)⁴¹

Jų nereikia įkalbinėti. Pridėjęs naganą, atlieki reikalą ir eini toliau. (Iš frontininko laiško artimiesiems)⁴²

Tos, kurios spyriojosi ar net priešinosi,

tiesiog labai geidė vyro.⁴³

Esame toli, Rytų Prūsijoje, iš kur išrūkome prūsus, kad net plunksnos dulka. Mūsų berniukai jau išbandė visas vokiečių moteris. (Iš karo lauko pašto laiško)⁴⁴

Šių stačiokiškų ar greičiau nežmoniškų kazino tono pasisakymų fone smarkiai išsiskiria mažlūs ir savikritiški Levo Kopelevo ir Aleksandro Solženicyno literatūriniai darbai. Aprašyti moters nuotaikos po daugkartinio išprievartavimo išpūdingiau ir gaudžiau nei Solženicyno poemoje *Ostpreußische Nächte*⁴⁵ neįmanoma ir tai – tik keliose eilutėse. Andrzejus Szczypiorskis romane *Selbstportrait einer Frau*⁴⁶ išsamiai aprašo ypač žvėrišką dviejų vokiečių moterų prievartavimą: viena jų, buvusi koncentracijos stovyklos kalinė ir katorgininkė, prievartaujama taip ilgai, kad miršta. Žinoma, galima ginčytis dėl prievartos perteikimo ribų, bet Solženicynas ir Szczypiorskis parodė, kad keblią temą literatūroje galima pateikti diskretiškai ir be pornografijos. Kur kas daugiau sunkumų ši tema kelia vaizduojamajame mene. Tiesa, karuose įvykdytos žiaurybės dažnai sutinkamos tokio meno kūrinuose (Alfredas Hrdlicka, pavyzdžiui, visai neseniai pabrėžtinai patvirtino, kad siaubą galima parodyti: „Visada meno esmė buvo atsiduoti didelėms žmonijos tragedijoms ar net mažoms, individualioms katastrofoms“⁴⁷), bet keista, kad nėra nė vieno pasaulinio garso paveikslo ar skulptūros, kurių objektu būtų tapę masiniai 1944–1945 m. prievartavimai.

Tas pats iki 2008 m. rudens galiojo ir tokiai informacinei priemonei kaip vaidybinis filmas; anonimės dienoraščio *Eine Frau in Berlin* ekranizacija (pavadinimas *Anonyma. Eine Frau in Berlin*) – pirmasis toks filmas, nagrinėjantis šią temą praėjus daugiau nei 60 metų po įvykių. Deja, ekranizacija visiškai neperteikia dienoraščio įtaigumo, o filmo nusaldinimas, pridėjus seksualinės prievartos aukos ir rusų karininko meilės istoriją (anonimės dienoraštyje tokios nėra), nuleidžia ją iki melodramiško kičo lygio. Dominuojantis noras parodyti meilės istoriją ir pastangos ją suderinti su politinio korektiškumo reikalavimais akivaizdžiai dirigavo scenaristo plunksnai ir režisieriui. Šiurpi masinių prievartavimų realybė lieka paslėpta. Sentimentaliame filme seksualinę prievartą patyrusių moterų pokalbis šia tema virsta kikenimu, tarsi jos dalintųsi išpūdžiais šokių pamokoje. Išpuoselėtas pagrindinio vaidmens atlikėjos, gražiosios Ninos Hoss veidas ir madingas mėlynas paltas sukuria išpūdį, kad anonimė ateina ne iš slėptuvės nuo bombų, kur kentė baimę ir alkį, o tiesiai iš sveikatingumo centro. Vaidybinis filmas *Anonyma* pelnytai sulaukė daugiausia neigiamų kino kritikų vertinimų.⁴⁸ Visgi reikėtų paminėti ir teigiamą rezultatą: vokiečių moterų prievartavimų tema po anonimės dienoraščio ekranizacijos sulaukė didesnio dėmesio nei ligi tol – taip pat užsienyje, kaip matyti iš visą puslapį užėmusio straipsnio 2008 m. gruodžio 21–22 d. prancūzų dienraštyje *Le Monde*.⁴⁹

Seksualinės prievartos aukos kalbėjo dokumentiniuose filmuose⁵⁰, dažniausiai trumpuose interviu, tačiau filmuotos medžiagos apie tikrus įvykius, regis, nėra; tuometėmis aplinkybėmis taip filmuoti būtų galėję tik rusų armijos fotografai, tačiau apie tokią medžiagą iki šiol nieko nėra žinoma. Nors neretai buvo prievartaujama prie daugybės akių, pavyzdžiui, pakelės griovyje, galima numanyti, kad sovietų kariuomenės fotografai ir kino reporteriai dažniausiai

ten nedalyvavo. Pati seksualinė prievarta ar „tik“ jos aukos irgi tikrai nebuvo pageidaujamas motyvas, nes netiko nugalėtojo įvaizdžiui. Šiuo požiūriu vokiečių moterų prievartavimas sovietams nereiškė „svarbaus momento“. Todėl nestebina, kad pavadinimu *Der bedeutende Augenblick* [iš vok. k. „Svarbi akimirka“] išleistame turbūt žinomiausio rusų armijos fotografo Jevgenijaus Chaldėjaus⁵¹ nuotraukų albume nėra žodžio „išprievartavimas“. Jo padaryta ir albume publikuota nuotrauka *Tote Frau am Halleschen Ufer, Berlin 1945* nieko nesako apie moters likimą prieš jos mirtį – galima tik spėlioti.

Spėlioti nereikia, žiūrint į garsias Nemerkiemio (Rytų Prūsija) aukų nuotraukas⁵²: mirusios moterys ir mergaitės su iš dalies apnuoginta apatine kūno dalimi, kaip nustatė tarptautinė gydytojų komisija, apžiūrėjusi aukas, rusų karių prieš nužudymą buvo prievartaujamos. Nemerkiemis buvo pirmoji gyvenvietė vokiečių teritorijoje, kurią užėmė sovietų daliniai ir kurioje jie 1944 m. spalį surengė masinių vokiečių moterų ir mergaičių prievartavimų orgiją⁵³ – orgiją, vėliau pratęstą daugybėje kitų miestų, gyvenviečių ir kaimų (ypač gerai dokumentuoti nusikaltimai Karaliaučiaus priemiestyje Metgetene⁵⁴), taip pat vienkiemiuose, sodybose, daržinėse, tvartuose, miškuose, laukuose, pakelės grioviuose ir sunkvežimiuose. Todėl masinių 1944–1945 m. vokiečių moterų ir mergaičių prievartavimų, priešingai nei japonų karių 1937 metais Nankinge masiškai prievartautų kinų moterų ir mergaičių, negalima priskirti apibrėžtai nusikaltimo vietai⁵⁵, kaip Aušvicas, Babij Jaras, Buchenvaldas, Dresdenas, Hirosima, Katynė, Lidicė, Oradūras ar Srebrenica (paminėtos tik kelios iš daugelio⁵⁶). 1944–1945 m. buvo prievartaujama daugiau „visuotinai“ (tikrąja to žodžio prasme), o tai akivaizdžiai apsunkina šių smurtinių veikslių dokumentavimą arba baigiasi tuo, kad jie visai neminimi.⁵⁷